

Review

Sustainable Development of Education in Universities with a Green Entrepreneurial Orientation: A Health-oriented Solution

Amir Moghimi¹, Maryam Taghvaei^{2*}, Fatemeh Hashemnejad Abrasi³

1. Phd student in Entrepreneurship Islamic Azad University, Sari, Iran

2. Assistant Professor, Department of Educational Management, Faculty of Humanities, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran.

*. Corresponding Author: E-mail: Maryamtaghvaei2017@gmail.com

(Received 29 September 2023; Accepted 23 January 2024)

Abstract

Different educational systems in the world need reform, restoration, and development in the fields of education and research to help organizations achieve improvement indicators. The choice of efficient development approaches and educational stimulus, such as the green business process approach can guarantee the speed of development. Therefore, in the present study, a health-oriented solution has been presented with the aim of sustainable development of education in the university with a green entrepreneurial orientation. This simple descriptive review was conducted by searching various Persian and English databases between 2011 and 2023 using the following keywords: sustainable development, education, university, green entrepreneurship, and health-oriented. Eighty-five studies in two languages (Persian and English) were found in the database. After reviewing, criticizing, screening, and extracting the findings, 17 articles were included in the study. Based on the purpose of the study, the findings of the extractive research showed that green entrepreneurship is among the important factors in solving the challenges of sustainable educational development and can play a significant role in regional, international, and global health using its effective methods. Institutions, schools, universities and all educational and research organizations can be a significant factor in maintaining and promoting educational development and the spread and expansion of sustainable education by making correct decisions in the green entrepreneurship method.

Keywords: Education, Green entrepreneurship, Health-oriented, Sustainable development, University.

ClinExc 2024;13(44-54) (Persian).

توسعه‌ی پایدار آموزش در دانشگاه با جهت‌گیری کارآفرینانه‌ی سبز یک راه‌حل سلامت‌محور

امیر مقیمی^۱، مریم تقوایی^{۲*}، فاطمه هاشم نژاد آبرسی^۲

چکیده

نظام‌های آموزشی مختلف در دنیا نیازمند اصلاح، ترمیم و توسعه در حوزه‌ی آموزش و پژوهش هستند تا سازمان‌ها را در دستیابی به شاخص‌های ارتقا کمک کنند. در این بین، توسعه‌ی آموزشی یکی از هدف‌های عالی نظام آموزشی دنیا است. بر این اساس، انتخاب رویکردهای توسعه‌دهنده‌ی کارآمد و محرک آموزشی همانند رویکرد کارآفرینی سبز می‌تواند سرعت توسعه را تضمین کند. بر این اساس، مطالعه‌ی حاضر با هدف توسعه‌ی پایدار آموزش در دانشگاه با جهت‌گیری کارآفرینانه‌ی سبز یک راه‌حل سلامت‌محور ارائه شده است.

مطالعه‌ی حاضر که مطالعه‌ای مروری، نقلی و ساده است، طی جست‌وجو در پایگاه‌های اطلاعاتی مختلف فارسی و انگلیسی‌زبان در طی سال‌های ۲۰۱۱ الی ۲۰۲۳ و با کلیدواژه‌های؛ توسعه‌ی پایدار، آموزش، دانشگاه، کارآفرینانه‌ی سبز، کارآفرینی سبز و سلامت‌محور صورت گرفته است. تعداد ۸۵ مقاله به دو زبان از پایگاه داده‌ها یافت شد که بعد از بررسی، نقد، غربالگری و استخراج یافته‌ها، در انتها، ۱۷ مقاله وارد مطالعه شدند. براساس هدف مطالعه، یافته‌های پژوهش استخراجی نشان داد که کارآفرینی سبز یکی از عوامل مهم رفع چالش‌های توسعه‌ی پایدار آموزشی است که با به‌کارگیری روش‌های مؤثر می‌تواند نقش بسزایی در سلامت منطقه‌ای، بین‌المللی و جهانی ایفا کند. مؤسسات، مدارس، دانشگاه‌ها و تمامی سازمان‌های آموزشی و پژوهشی با اتخاذ تصمیمات خرد و کلان با روش کارآفرینی سبز می‌توانند در حفظ و ارتقای توسعه‌ی آموزشی و همچنین، در اشاعه و گسترش آموزش پایدار، عامل بسزایی باشند.

واژه‌های کلیدی: توسعه‌ی پایدار، آموزش، دانشگاه، کارآفرینانه‌ی سبز، کارآفرینی سبز، سلامت‌محور.

۱. دانشجوی دکتری کارآفرینی، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.

۲. استادیار گروه مدیریت آموزشی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.

* نویسنده‌ی مسئول: ساری، دانشگاه آزاد واحد ساری، گروه مدیریت آموزشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۰۷ تاریخ ارجاع جهت اصلاحات: ۱۴۰۲/۰۹/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۰۳

مقدمه

توسعه‌ی پایدار آموزشی یکی از عوامل بحث‌برانگیز آموزشی و پژوهشی تلقی می‌شود که نیازمند تصمیم‌گیری در حوزه‌ی برنامه‌ریزی آموزشی و پژوهشی در نظام‌های آموزشی است. جهت‌گیری سلامت‌محور و تضمین‌کننده‌ی سلامت فردی، اجتماعی و محیط‌زیستی فقط در راستای آموزش پایدار و بهینه در نظام آموزشی ممکن خواهد بود. دنیای امروز موجب افزایش آلودگی‌ها، مشکلات زیست‌محیطی و نگرانی کشورها در رابطه با محیط‌زیست شده است (۱). در این محیط و با این روند ایجاد آلودگی و نگرانی نمی‌توان سلامت و امنیت افراد را که نیاز مهم و اصلی بشر است، تأمین کرد. در همین راستا، سازمان‌های جهانی از طریق بهبود عملکرد زیست‌محیطی با رعایت قوانین و استانداردهای زیست‌محیطی، افزایش دانش مشتریان در این خصوص و کاهش اثرهای منفی زیست‌محیطی در محصولات و خدمات خود، مزیت رقابتی به دست می‌آورند (۲)، افزایش دانش بهره‌ای مهم و اساسی در راستای حفظ سلامت خرد و کلان است؛ بنابراین، اتخاذ تصمیمات آموزشی در محیط آموزشی رویکردی بنیادین در جهت توسعه‌ی پایدار آموزشی است. ایجاد تفکر سبز با نگرش مثبت زیست‌محیطی فقط در بستر آموزش فراهم خواهد شد. مشکلات عدیده‌ی زیست‌محیطی در ابتدای امر بایستی در بستر آموزش و ایجاد دانش لازم برای کودکان و نوجوانان و جوانان حل شود. مشکلات زیست‌محیطی تمام ابعاد زندگی فردی و جمعی را تحت تأثیر قرار خواهد داد؛ زیرا مشکلات محیط‌زیستی، جهانی شدن، تحول فناوری و همچنین، بحران‌های مالی اخیر در بیشتر کشورها، به شکل‌گیری محیط‌های جدید برای کسب و کار منجر

شده است. در این بین، زمینه‌ی شکل‌گیری کارآفرینی سبز عمدتاً توجه به مسائل محیط‌زیستی فزاینده است؛ زیرا سازمان‌ها یکی از عوامل اصلی بروز یا تشدیدکننده‌ی مشکلات محیط‌زیستی شناخته می‌شوند. بنابراین، توجه به کارآفرینی سبز به‌عنوان راه‌حل تعدیل پیامدهای منفی توسعه‌ی کسب‌وکار، رو به افزایش است (۳). برای کارآفرینی سبز نیز نیازمند توسعه‌ی آموزش پایدار هستیم. پس، اتخاذ تصمیمات بهینه‌ی آموزشی راهکار مدیریتی برای رفع مشکلات محیط‌زیستی و اصلاح رفتار و تقویت بسترهای آموزش پایدار بر مبنای کارآفرینی سبز است. قبل از ارائه‌ی روش کار، نیاز است واژه‌های هدف در مطالعه شرح داده شوند.

کارآفرینی

کارآفرینی موضوعی است که در اواخر قرن بیستم در کانون توجه محافل آموزشی کشورهای جهان قرار گرفته است. بررسی تاریخی ادبیات کارآفرینی مؤید آن است که این واژه را اولین بار در تئوری‌های اقتصادی، اقتصاددانان به کار برده‌اند و سپس، وارد مکاتب و تئوری‌های کارآفرینی سایر رشته‌های علوم انسانی شده است (۴). کارآفرین سازمانی را با عنوان Intrapreneur در سال ۱۹۸۵، گیفورد پینکات از ترکیب دو واژه‌ی Intercorporate و Entrepreneur ابداع کرد (۵) در همین راستا، کارآفرینی در تعاملی چندسویه، یعنی در مفهوم ایجاد استعمال، هم در مفهوم ایجاد تحول از راه نوآوری و بهبود فرایندها و هم به‌عنوان عاملی کلیدی در رشد و توسعه‌ی اقتصادی، به‌شدت لازم است (۶). تعاریف متعددی از کارآفرین، کارآفرینی، کارآفرینان و... شده است؛ اما چیزی که اهمیت دارد، این است که

کمیاب‌ترین و اساسی‌ترین سرمایه‌ی جامعه و سازمان کارآفرینان و مدیران کارآفرین هستند (۴). تعاریف مختلف در مجموعه‌ای از عبارات ذیل بیان شده‌اند: کار و شغل تولید کند، خوداشتغالی کند، ارزش افزوده ایجاد کند، محصولات یا خدمات جدید به وجود آورد، خلاقیت و نوآوری کاربردی داشته باشد، سازمان، کارخانه یا کارگاه ایجاد کند، با خطرپذیری، فعالیت‌های تولیدی و اقتصادی انجام دهد، نیازها را شناسایی و آن‌ها را برآورده کند، فرصت‌ها را به دستاوردها تبدیل کند، منابع و امکانات را به‌سوی هدف سازمان‌دهی کند، برای تقاضاهای بالقوه محصول بیافریند و پیش‌بینی در عرضه و تقاضا داشته باشد، ایده‌ی خلاق را به ثروت تبدیل کند، در درون سازمان سازمانی دیگر بیافریند (۷). با همه‌ی این تعاریف و با افزایش عمر تعاریف کارآفرینی، مؤلفه‌های تحقق‌پذیری کارآفرینی تغییر خواهند کرد؛ اما در این بین، یکی از ابزارهای مهم برای تحقق توسعه‌ی پایدار که نقش بسیار کلیدی در توسعه‌ی اقتصادی و پایداری همه‌ی جوامع دارد، کارآفرینی سبز است (۸). بر این اساس، نیاز است واژه‌ی بعدی کارآفرینی نقد و بررسی شود.

کارآفرینی سبز

واژه‌ی کارآفرینی سبز اولین بار در پژوهش‌های بنت و برله در سال ۱۹۹۱ استفاده شده است. به زعم آنان، کارآفرینان سبز افرادی هستند که از فرصت‌های جدید کسب‌وکار و سرمایه‌گذاری‌هایی که از خطر بالایی برخوردار بوده، استفاده می‌کنند، به‌طوری که نتیجه‌ی این سرمایه‌گذاری‌ها غالباً پیش‌بینی‌ناپذیر است (۹-۱۰). کارآفرینی سبز پل ارتباطی بین دو مفهوم کارآفرینی و توسعه‌ی پایدار است (۱۱). در واقع، کارآفرینی سبز می‌تواند به توانمندسازی و ظرفیت‌سازی در مناطق

مختلف و بالطبع، دستیابی به توسعه‌ی پایدار منجر شود (۱۲-۱۳). پس می‌توان نتیجه گرفت که کارآفرین سبز فردی است که با حفظ محیط‌زیست و ترجیح آن به منافع شخصی، رفتاری کارآفرینانه دارد. فعالیت‌های کسب‌وکار کارآفرینان سبز اثرهای مثبتی بر محیط‌زیست دارد؛ بنابراین، کمک شایان توجهی به توسعه‌ی پایدار اقتصادی می‌کند (۹-۱۰). کارآفرینی سبز از اهمیت حیاتی در اقتصاد برخوردار است و سهم درخور توجهی در ایجاد شغل دارد و به‌عنوان موتور تحولات، به رسمیت شناخته می‌شود. شرکت‌های کارآفرین سبز با در اختیار داشتن مکانیسم‌های متعدد، به عملکردهای زیست‌محیطی برتر دست یافته‌اند. جهت‌گیری کارآفرینانه‌ی سبز بیانگر تمایلات رفتاری سازمان برای ادغام اصول امولوژیک و زیست‌محیطی در فعالیت‌های کارآفرینانه است (۱۴)؛ اما چیزی که در کارآفرینی سبز مشهود است، نگرش سبز است. در واقعیت، رفتار سبز ناشی از نگرش آن‌ها است. لذا برای بروز خلاق سبز در بین دانشجویان کارآفرینی پیش از هر چیز لازم است که نگرشی سبز در آن‌ها وجود داشته باشد. مقصود از نگرش سبز تلقی فرد از محیط‌زیست و لزوم حفاظت از آن برای نسل آتی است (۱۵). برای بروز خلاقیت سبز، نه‌تنها دانشجویان و فراگیران بلکه کل دانشگاه و مؤسسات آموزشی باید نگرشی سبز داشته باشند (۱۶). نگرش سبز سازمان یکی از پیامدهای جهت‌گیری کارآفرینانه‌ی سبز محسوب می‌شود که بیانگر فعالیت‌های کارآفرینانه‌ی سازمان در عین پابندی به مسئولیت‌های اجتماعی و زیست‌محیطی است (۱۷).

مؤسسات آموزشی با رویکرد کارآفرین

در سال‌های اخیر، توسعه‌ی پایدار و امور مربوط به آن به یکی از دغدغه‌های اصلی تصمیم‌گیرندگان،

پژوهشگران و برنامه‌ریزان تبدیل شده است، به گونه‌ای که در عرصه‌ی جهانی، در قالب اعلامیه‌ها و بیانیه‌های گوناگونی از آموزش عالی تقاضا می‌شود که به‌عنوان الگویی متعالی، با تجدیدنظر در فعالیت‌ها و برنامه‌های خود، در جهت رشد و توسعه‌ی همه‌جانبه‌ی کشورهایشان گام بردارند. به همین دلیل، امروزه دانشگاه‌ها در سرتاسر دنیا در حال تغییر مأموریت، چشم‌انداز و شیوه‌های آموزشی خود به‌منظور مقابله‌ی بهتر با نگرانی‌ها و بحران‌های رو به رشد در مورد مسائل اجتماعی، زیست‌محیطی و پاسخ به زیاد شدن تقاضای عمومی برای جامعه‌ای پایدار هستند (۱۸). برای دانشگاه‌های کارآفرین ضروری است که فلسفه‌ی پایداری را با ذهنیت خلاقیت برای ایجاد ابتکارات سبز و فعال کردن خلاقیت سبز ادغام کنند (۱۹)، از آنجایی که دانشگاه‌های کارآفرین نقش مؤثری در تربیت نیروی کارآفرین و توسعه‌ی کارآفرینانه در سطح جامعه ایفا می‌کنند، ادغام مفاهیم سبز در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌های چنین دانشگاه‌هایی به شکل بالقوه می‌تواند بستر لازم برای توسعه‌ی کارآفرینی سبز توسط فارغ‌التحصیلان را فراهم کند، مقوله‌ای که از آن تحت عنوان جهت‌گیری کارآفرینانه‌ی سبز یاد می‌شود (۲۰). سازمانی که جهت‌گیری کارآفرینانه‌ی سبز داشته باشد، به کارکنان خود امکان می‌دهد که به شکلی فعال و ریسک‌پذیر رفتارهای سبز زیست‌محیطی را بروز دهند (۱۷). این مسئله در دانشگاه‌های کارآفرین به شکل بارزتری مصداق می‌یابد، بدین معنی که پابندی مدیران ارشد دانشگاه به مسائل زیست‌محیطی و اصول توسعه‌ی پایدار باعث خواهد شد که سبز بودن به‌عنوان ارزش در ذهن دانشجویان کارآفرین نهادینه شود (۱۴). در دانشگاهی که جهت‌گیری کارآفرینانه‌ی سبز دارد، محتوای دروس و همچنین، آموزش‌های

عملی به دانشجویان در راستایی جهت‌دهی می‌شود که دانش و مهارت دانشجویان در راستای فعالیت‌های سبز را بهبود بخشد. این امر منجر می‌شود فراگیران احساس خودکارآمدی بیشتری در رابطه با اقدامات زیست‌محیطی داشته باشند.

در سطوح پایین آموزشی، مؤسسات آموزشی و مدارس می‌توانند تفکر و نگرش سبز را در فراگیران تقویت و بارور کنند تا در سطوح بالاتر مقاطع تحصیلی این ثمره‌ی مؤثر فردی و اجتماعی به بار نشیند؛ زیرا دانشگاه‌ها می‌توانند بستر را برای کارآفرینان سبز بهتر و مطلوب‌تر فراهم کنند. کارآفرینی سبز چالش موفق آموزش با زیست‌محیطی را ایجاد خواهند نمود؛ بنابراین، آموزش مؤثر و مانایی که بر پایه‌ی سلامت باشد، چه سلامت فردی اجتماعی و چه سلامت محیط‌زیستی، می‌تواند تضمین‌کننده‌ی سلامت کره‌ی زمین باشد.

دانشمندان و صاحب‌نظران در امر توسعه معتقدند که ریشه‌ی بسیاری از مشکلات کشورهای در حال توسعه و جهان سوم، از جمله مشکلات شغلی و بیکاری، در توسعه‌نیافتگی آن‌ها قرار دارد (۲۱). از جمله راهکارهای برون‌رفت از وضعیت بحرانی اشتغال و توسعه‌ی جوامع روی آوردن به مقوله‌ی کارآفرینی و به‌خصوص، کارآفرینی سبز است؛ زیرا کارآفرینی سبز می‌تواند به توانمندسازی و ظرفیت‌سازی در مناطق مختلف و بالطبع، دستیابی به توسعه‌ی پایدار منجر شود (۱۳-۱۲). از طرف دیگر، آموزش یکی از جنبه‌های مهم در گسترش کارآفرینی است. با توجه به مطالعات صورت‌گرفته، ویژگی‌های کارآفرینان اغلب اکسپایی است و نه ذاتی (۲۲)؛ بنابراین، نیاز است به یاد آوریم که آموزش پایدار با رویکرد کارآفرینی اتفاقی مستمر در زمان رشد فرد از بدو ورود به نظام آموزشی از پایین‌ترین سطح تا

بالاترین سطح آموزشی است. بنابراین، ارائه‌ی آموزش مؤثر با رویکرد کارآفرینی در طول دوره‌ی تحصیل در نظام آموزشی برنامه‌ای زمان‌بر و طولانی، اما بسیار مؤثر در آینده‌ی فراگیران است؛ زیرا نمی‌توان بدون تعیین چشم‌انداز آموزش، در مسیر آن قدم نهاد. مهارت کارآفرینی در بستر آموزش اتفاق خواهد افتاد و لازمه‌ی رشد و توسعه‌ی آن در نظام آموزشی، بسترسازی است؛ زیرا توسعه‌ی جوامع و ارتقای کسب‌وکارهای بومی و ملی و بین‌المللی سرلوحه‌ی آموزش مطلوب و کارآمد همه‌ی نظام‌های آموزشی است. امروزه، یکی از سازوکارهای مطلوب برای پاسخ‌گویی به موقع و متناسب با تغییرات فضای کسب‌وکار، اجرای نوسازی استراتژیک کارآفرینانه است (۲۳-۲۴)؛ زیرا دیگر نمی‌توان بدون در نظر گرفتن تفکر سالم و بهینه‌ی آموزشی در راستای ارائه‌ی آموزش قدم برداشت. هدف غایی آموزش بهره‌گیری آن آموزش در حوزه‌ی کسب‌وکار است و ماحصل تلاش آموزشی ارائه‌ی مطلوب آن در عرصه‌ی تئوری و بستر کسب‌وکار است؛ بنابراین، اتخاذ تصمیمات بهینه‌ی آموزشی پایدار نقش بسزایی در عملیاتی‌سازی اهداف خواهد داشت. بر این اساس، مطالعه‌ی حاضر در راستای تشخیص خلأ نظام آموزشی پایدار با تفکری مهم صورت گرفته است و هدف از مطالعه‌ی پیش رو توسعه‌ی پایدار آموزش در دانشگاه با جهت‌گیری کارآفرینانه‌ی سبز یک راه‌حل سلامت‌محور است.

روش کار

این مطالعه از نوع مروری نقلی است که حاصل جست‌وجو در پایگاه‌های داده‌های اطلاعاتی فارسی‌زبان و انگلیسی همانند؛ Google Scholar، Pubmed، ISI، Spring، SID با کلیدواژه‌های توسعه‌ی پایدار،

آموزش، دانشگاه، کارآفرینانه‌ی سبز، کارآفرینی سبز، سلامت‌محور به دو زبان انگلیسی و فارسی است. جست‌وجو با رویکرد آموزش پایدار و کارآفرینی سبز در بازه‌ی زمانی سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۲۳ صورت گرفت. در جست‌وجوی آغازین و با ارائه‌ی کلیدواژه‌ها، تعداد ۸۵ مقاله به دو زبان از پایگاه داده‌ها استخراج شد. در مرحله‌ی بعد، با حذف مقالات تکراری و بدون متن کامل، تعداد مقالات به ۵۹ تقلیل یافت. مقالات بررسی و نقد شد و تعداد ۳۶ مقاله باقی ماند که در غربالگری نهایی، ۱۷ مقاله وارد مطالعه شد.

یافته‌ها

براساس هدف مطالعه، یافته‌های استخراج‌شده در جدول شماره ۱ ارائه شد.

بحث

در عصر حاضر که با افزایش جمعیت، جوامع و سازمان‌ها به سرعت در حال گسترش و پیشرفت هستند و در پی آن، پیچیدگی آن‌ها نیز رو به فزونی است، کشورها به کارآفرینی به‌عنوان عاملی مهم در ایجاد اشتغال، نوآوری و توسعه‌ی فناوری، رشد اقتصادی و فرایند بازسازی اقتصاد توجه زیادی نشان داده‌اند (۶)؛ بنابراین، اتخاذ تصمیماتی که فراگیران را از بدو ورود به نظام آموزشی باید تحریک کند و آن‌ها را برای آینده‌ای روشن آماده و تجهیز کند، تفکر کارآفرینی است. تفکری که نیازمند بسترسازی در نظام آموزشی است، نیازمند برخورداری از شاخص‌های بهینه‌ی بازدهی است؛ بنابراین، شناسایی مؤلفه‌های نتیجه‌بخش و با برنامه‌ی استراتژیک برای نظام آموزشی پایدار بر مبنای کارآفرینی یک عملیات دقیق تحقیقاتی است؛ زیرا بحث کارآفرینی در عصر مدرن امروزی اصلی‌ترین

ضرورت است. اتخاذ راهبردهای بهره‌گیری از توانمندی‌های آموزشی پایدار بایستی اهداف تمامی سازمان‌های درگیر در آموزش و پژوهش قرار گیرد. تمامی سطوح آموزشی و پژوهشی بایستی در مدل‌های تصمیم‌گیری‌های مدیران جای گیرند. آموزش مهره‌ی کلیدی توسعه‌ی پایدار تلقی می‌شود؛ بنابراین، راهکارهای بنیادی در جهت تشخیص ضعف‌ها و خلأها و بهره‌گیری از فرصت‌ها در چشم‌انداز آتی آموزشی نبایستی نادیده گرفته شوند.

موارد زیر می‌توانند پیشنهادهایی برای بهبود آموزش پایدار با تفکر کارآفرینی سبز باشند: بازنگری در رویکرد آموزشی در سطوح مختلف نظام آموزشی، تشخیص ضعف‌های آموزشی در راستای به‌کارگیری آموزش، رفع چالش‌های کارآفرینی در سطوح آموزشی، ایجاد بستر در جهت بهره‌گیری از نوآوری و جوش مداوم نوآورانه‌ی فراگیران در نظام آموزشی، ممارست و مداومت در جهت خلق استعدادهای نوآورانه و کارآفرینانه‌ی فراگیران در طول دوره‌ی آموزشی از سطوح پایین تا بالای نظام آموزشی، اشاعه‌ی فرهنگ کارآفرینی در توسعه‌ی پایدار آموزشی، بهره‌وری آموزشی از تفکر نوآوران در سطوح پایین تا سطوح بالای آموزشی، تشخیص بهنگام فرصت‌های آموزشی در بازارهای خرد و کلان داخلی و خارجی، ایجاد ارتباط آموزشی درون و برون‌سازمانی در جهت بروز استعدادهای کارآفرینانه در طول تحولات رشد از کودکی تا بزرگ‌سالی، ایجاد بستر فکری در جهت رشد نهال کارآفرینی از دوران کودکی تا دوران بزرگ‌سالی در مدارس تا دانشگاه‌ها و ...

راهبرد بنیادی در کشورها محسوب می‌شود (۶). کارآفرینی سبز که یکی از زیرشاخه‌های کارآفرینی در توسعه‌ی آموزش پایدار تلقی می‌شود، همانند سایر موضوعات، نیازمند تلاش همگانی است. بدون همراهی همه‌ی سازمان‌های مسئول در توسعه‌ی کشور نمی‌توان در این مسیر توفیقی حاصل کرد. از سوی دیگر، دولت به‌عنوان نهاد تصمیم‌گیرنده در مسائل کلان، باید در تعاملی سازنده با سرمایه‌گذاران اتحادیه‌های کارگری و کارفرمایی، مسئولیت خود را در قبال فراهم آوردن زیرساخت‌های لازم برای کارآفرینی سبز بپذیرد و در این بین، مؤسسات آموزشی و مراکز آموزش عالی از جمله این زیرساخت‌ها هستند (۴۱). پیوند بین خلاقیت و مفاهیم سبز که به شکل خلاقیت سبز متجلی می‌شود، راه‌حل مؤثری برای بهبود عملکرد سبز چه در سطح فردی و چه در سطح سازمانی به شمار می‌آید (۴۲).

نتیجه‌گیری

با توجه به اقتضات آموزشی در ایران و جهان و معضلات عدم کاربری آموزش، بایستی روش بهینه‌ای را اتخاذ کرد. یکی از روش‌ها ضرورت به‌کارگیری مدیریت استراتژیک کارآفرینی است که گرچه یک رویکرد بلندمدت آموزشی در اهداف سازمانی است، برای احیای نظام آموزشی و پژوهشی امری مهم تلقی می‌شود؛ زیرا آموزش پایدار همواره در معرض فرصت‌ها و چالش‌های خرد و کلان است. بایستی از توان بالقوه‌ی آموزشی در بستر نظام آموزشی از پایین‌ترین سطح تا بالاترین سطح بهره برد تا اقدامات مؤثر به عرصه‌ی ظهور درآیند. نمی‌توان فراگیران را از ابتدا تا انتهای آموزش در مدارس، مؤسسات و دانشگاه‌ها صرفاً برای دریافت آموزش هدف قرار داد. چشم‌انداز کاربردی آموزش با مدیریت استراتژیک یک

جدول شماره ۱: نتیجه جستجو و غربالگری متون در پایگاه‌های اطلاعاتی				
ردیف	نام نویسنده یا نویسندگان	سال	عنوان	نتیجه‌گیری
۱	براری پایین لومکی و همکاران (۲۵)	۱۴۰۲	تبیین نقش جهت‌گیری کارآفرینانه‌ی سبز دانشگاه در شکل‌گیری خلاقیت سبز دانشجویان کارآفرینی	جهت‌گیری کارآفرینانه‌ی سبز دانشگاه نقش مؤثری در خودکارآمدی سبز، نگرش سبز و علاقه‌مندی زیست‌محیطی دانشجویان دارد و این تأثیر را ارتباطات سبز تعدیل می‌کند.
۲	مدانلو جویباری و همکاران (۲۶)	۱۴۰۲	بررسی روابط میان مؤلفه‌های ساختاری توسعه‌ی نظام آموزش عالی ایران با رویکرد آینده‌پژوهی	برای بعد ساختاری، پنج مؤلفه‌ی منابع مالی، فرهنگ سازمانی آینده‌گرا، فناوری اطلاعات و ارتباطات، ساختار سازمانی چابک و استقلال دانشگاه شناسایی شد.
۳	جعفری کرفتانی و همکاران (۱۸)	۱۴۰۱	مدیریت پایداری: ارائه‌ی مدل پارادایمی توسعه‌ی آموزش عالی پایدار در دانشگاه‌های دولتی مازندران	آموزش پایدار، پژوهش پایدار، خدمات جامعه‌محور پایدار، محیط‌زیست پایدار، مدیریت پایدار و اقتصاد پایدار مؤلفه‌های اصلی تشکیل‌دهنده‌ی آموزش عالی سازمانی پایدار محسوب می‌شوند.
۴	جعفری (۲۷)	۱۴۰۱	تدوین الگوی دانشگاه سبز پایدار برای آموزش عالی	مدیریت منابع سبز پایدار، مدیریت سبز پایدار دانشگاه، امور آموزشی سبز پایدار، امور سبز پژوهشی پایدار، نظام مدیریت زیست‌محیطی فضای دانشگاه، مدیریت منابع انسانی سبز پایدار و فرهنگ‌سازی سبز پایدار از ابعاد دانشگاه سبز پایدار برای آموزش عالی هستند.
۵	جوچم و همکاران (۲۸)	۱۴۰۱	تأثیر جهت‌گیری کارآفرینی سبز بر دیدگاه مصرف‌کننده و مزیت رقابتی پایدار در شرکت‌های تعاونی تولیدی کشاورزی	نتایج تحقیق اثر جهت‌گیری کارآفرینی سبز بر دیدگاه مصرف‌کننده را با ضریب مسیر ۰/۷۰۷ و ضریب معناداری ۱۷/۴۳ و بر مزیت رقابتی پایدار را با ضریب مسیر ۰/۸۲۳ و ضریب معناداری ۱۳/۸۹۳ تأیید کرد.
۶	موسوی و همکاران (۲۹)	۱۴۰۰	ارائه‌ی مدلی برای ارتقای نقش دانشگاه‌ها در توسعه‌ی پایدار	آموزش، برنامه‌ریزی و نیازآفرینی، توانمندسازی سیاسی و اجتماعی و زیست‌محیطی، نظام حمایت و پشتیبانی، پژوهش، خدمات، نوآوری‌های فناورانه، فرهنگ‌سازی و مدیریت از ابعاد توسعه‌ی پایدار در دانشگاه‌ها هستند.
۷	مسعودی و شاهین (۳۰)	۱۴۰۰	روابط ساختاری بین گرایش به کارآفرینی سبز و نوآوری سبز با نقش میانجی یادگیری زنجیره‌ی تأمین در شرکت‌های کوچک و متوسط	گرایش به کارآفرینی سبز بر یادگیری زنجیره‌ی تأمین، نوآوری بنیادی سبز و نوآوری تدریجی سبز تأثیر مستقیم و معناداری دارد. همچنین، تأثیر یادگیری زنجیره‌ی تأمین بر نوآوری بنیادی سبز و نوآوری تدریجی سبز مثبت و معنادار است. علاوه بر این، گرایش به کارآفرینی سبز بر نوآوری بنیادی سبز و نوآوری تدریجی سبز از طریق متغیر میانجی یادگیری زنجیره‌ی تأمین تأثیرگذار است.
۸	محمدی و همکاران (۳۱)	۱۳۹۸	عامل‌های اثرگذار بر توسعه‌ی آموزش عالی پایدار از دیدگاه دانشجویان دانشکده‌ی کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا	عامل‌های اثرگذار بر توسعه‌ی آموزش عالی پایدار عبارتند از: تعهد مدیریت دانشگاه، داشتن دانش در زمینه‌ی آموزش عالی پایدار، آموزش‌های پایداری‌محور، همکاری و مشارکت، نگرش به پایداری، حمایت مدیریت و زیرساخت‌ها و فرهنگ دانشگاهی.
۹	رضایی و همکاران (۳۲)	۱۳۹۸	طراحی الگوی توسعه‌ی پایدار کارآفرینی روستایی با استفاده از تکنیک دلفی فازی	تحقق اهداف تحقیق با بهره‌گیری از روش دلفی فازی در شناسایی ۲۹ عامل اصلی مؤثر بر توسعه‌ی پایدار کارآفرینی روستایی، وزن‌دهی عوامل یا معیار مدل پیشنهادی و طبقه‌بندی آن‌ها در چهار گروه کلی اقتصادی، اجتماعی، محیطی و نهادی، میسر شده است.
۱۰	بهمنی و همکاران (۳۳)	۱۳۹۷	بررسی نقش جهت‌گیری کارآفرینی سبز در افزایش عملکرد سازمان جهاد کشاورزی استان مازندران	کارآفرینی سبز تأثیر معنی‌داری بر عملکرد سازمانی دارد و مدیران می‌توانند با توجه به ابعاد کارآفرینی سبز و نهادینه کردن آن در سازمان، گام مفیدی برای توسعه‌ی فعالیت‌های محیط‌زیستی بردارند.
۱۱	موکسکی و همکاران (۳۴)	۲۰۲۳	آموزش برای توسعه‌ی پایدار در مؤسسات آموزش عالی: رویکردی برای میان‌رشته‌ای مؤثر	دو گرایش اصلی برای بین‌رشته‌ای بودن در آموزش برای توسعه‌ی پایدار در مؤسسات آموزش عالی شناسایی شد: ادغام در برنامه‌های درسی رشته‌ای موجود و برنامه‌های درسی جدید و مستقل آموزش برای توسعه‌ی پایدار.
۱۲	کلاین و همکاران (۳۵)	۲۰۲۳	شیوه‌های ناب به‌سمت پایداری متعادل در مؤسسات آموزش عالی: یک تجربه‌ی برزیلی	شیوه‌های ناب به‌طور مثبت و معنادار با عملکردهای زیست‌محیطی، اقتصادی و اجتماعی ارتباط دارد.
۱۳	لیل فیلهو و همکاران (۳۶)	۲۰۲۳	ادغام اهداف توسعه‌ی پایدار در استراتژی مؤسسات آموزش عالی	بسیاری از سازمان‌ها از نیاز و اهمیت توسعه‌ی پایدار آگاه هستند و آن را بخشی از تنظیمات نهادی خود می‌دانند. همچنین، به نظر می‌رسد کمبود فرصت‌های آموزشی با تمرکز بر اهداف توسعه‌ی پایدار وجود دارد که می‌تواند کارکنان دانشگاه را برای رسیدگی به این موضوع مجهز کند.

جدول شماره ۱: نتیجه جستجو و غربالگری متون در پایگاه های اطلاعاتی

ردیف	نام نویسنده یا نویسندگان	سال	عنوان	نتیجه گیری
۱۴	روبایو-آکونا و همکاران (۳۷)	۲۰۲۳	قصد کارآفرینی سبز در میان دانشجویان دانشگاه در کلمبیا	حمایت نهادی برای توسعه کارآفرینی و حمایت کشوری از کارآفرینی تأثیر مثبت و معناداری بر خودکارآمدی کارآفرینانه دانشجویان داشته است.
۱۵	وانگ و همکاران (۳۸)	۲۰۲۳	نحوه ی تبدیل گرایش کارآفرینی سبز به نوآوری سبز: نقش فرایند ایجاد دانش و ظرفیت جذب سبز	گرایش کارآفرینی سبز به طور قابل توجهی بر نوآوری سبز تأثیر می گذارد و گرایش کارآفرینی سبز تأثیر مثبتی بر تبادل دانش و یکپارچگی دانش دارد. علاوه بر این، ظرفیت جذب سبز تأثیر مثبت گرایش کارآفرینی سبز بر فرایند ایجاد دانش را تقویت می کند.
۱۶	شبیب علی و همکاران (۳۹)	۲۰۲۳	تولدی برای سبز بودن: سوابق کارآفرینی سبز در بین دانشجویان آموزش عالی	خودکارآمدی، نگرش و تعهد مصرف سبز کارآفرینی سبز در بین دانشجویان آموزش عالی را بهتر پیش بینی می کنند.
۱۷	الماسا و همکاران (۴۰)	۲۰۲۰	ایجاد مهارت های توسعه ی پایدار در آموزش عالی: دانشگاه های مصر	مؤسسات آموزش عالی نقش مهمی در دستیابی به برنامه ی بین المللی توسعه ی پایدار دارند. همچنین، بین سطح مهارت های توسعه ی پایدار بین دانشجویان در رشته ها و دانشکده های مختلف تفاوت معنی داری وجود دارد.

References

- Bayat R, Mohmanjad Mordardi S. Examining the impact of green innovations on environmental performance and competitive advantage of the organization. The World Conference on Management, Economics, Accounting and Human Sciences at the beginning of the third millennium (research by Idea Bazaar Sanat Sabz Company). 2015.
- Koplin J, Seuring S, Mesterharm M. Incorporating sustainability into supply management in the automotive industry—the case of the Volkswagen AG. Journal of cleaner production. 2007; 15(11-12):1053-1062.
- Sharifzadeh MS, Abdullahzadeh GH. Identifying and prioritizing areas for the development of green businesses in Golestan province. Entrepreneurship Development Scientific Research Quarterly. 2019;12(2):201-219.
- Ostad Zadeh Z. Entrepreneurship, development and employment. Access. 2003;13:29.
- Lotfi M, Gholami M, Sadeghi A, Farhadi A. The model of barriers to organizational entrepreneurship in a defense industrial center using the three-pronged model. Scientific Quarterly of Human Resources Studies. 2015;5(3):1-22.
- Hosseini SA, Badizadeh A, Hosseini SR, Ghahremani AA. Identifying and Explaining the Dimensions of the Entrepreneurial University Affecting Students' Entrepreneurial Behaviour-A Case Study of Alborz Comprehensive University of Applied Sciences. Karafan Quarterly Scientific Journal. 2021;17(5):129-151.
- Bozurzadeh A. Basic solutions for training entrepreneurs. Monthly economic, social and cultural cooperative. 2002;135(244):39-42.
- Amousa F, Fazli S, Arasti Z, Elahi SM. A Systematic Review and Scientometric Analysis of Scientific Research in the Field of Green Entrepreneurship Development. Scientific Bi-Quarterly Journal of Shahed University. 2023;1-23.
- Mohammadi M, Naseri Jahromi R, Khademi S, Azadi D, Shadi S. A Systematic Review of the Concept of Green Entrepreneurship in the Higher Education System. Scientific Quarterly of Environmental Education and Sustainable Development. 2023;11(3):9-20.
- Rezaei B, Naderi N, Rostami S. The need to develop green entrepreneurship in the agricultural sector. Journal of Entrepreneurship in Agriculture. 2018;5(1):1-16.
- Mivehchi C, Vaezaltiyani Shahriari L, Jamshidi J. The role of green entrepreneurship on environmental performance" based on self-organization model. New Research Approaches in Management and Accounting. 2019;3(25):59-71.
- Mousivand M, Shakib AS, Ataei P, Abdolmaleki B. Analyzing effect of psychological capital components on identifying entrepreneurial opportunities of agriculture Jihad organization staffs of Hamedan Province. Development Research. 2016;6(23):55-64.
- Vasilescu MD, Dimian GC, Gradinaru GI. Green entrepreneurship in challenging times: a quantitative approach for European countries. Economic research-Ekonomska istraživanja. 2023;36(1):1828-1847.

14. Alvarez-Risco A, Mlodzianowska S, García-Ibarra V, Rosen MA, Del-Aguila-Arcentales S. Factors affecting green entrepreneurship intentions in business university students in COVID-19 pandemic times: Case of Ecuador. *Sustainability*. 2021;13(11):6447.
15. Iqbal Q, Hassan SH, Akhtar S, Khan S. Employee's green behavior for environmental sustainability: A case of banking sector in Pakistan. *World Journal of Science, Technology and Sustainable Development*. 2018;15(3):118-130.
16. Geng Y, Liu K, Xue B, Fujita T. Creating a "green university" in China: a case of Shenyang University. *Journal of Cleaner Production*. 2013;61:13-19.
17. Tian H, Zhang J, Li J. The relationship between pro-environmental attitude and employee green behavior: the role of motivational states and green work climate perceptions. *Environmental Science and Pollution Research*. 2020;27:7341-7352.
18. Jafari Karfestani Z, Siadat SA, Salehi Imran A. Sustainability management: providing a paradigmatic model for the development of sustainable higher education in public universities in Mazandaran. *Executive management research paper*. 2022;14(27):627-660.
19. Bhutto TA, Farooq R, Talwar S, Awan U, Dhir A. Green inclusive leadership and green creativity in the tourism and hospitality sector: Serial mediation of green psychological climate and work engagement. *Journal of Sustainable Tourism*. 2021;29(10):1716-1737.
20. Qazi W, Qureshi JA, Raza SA, Khan KA, Qureshi MA. Impact of personality traits and university green entrepreneurial support on students' green entrepreneurial intentions :the moderating role of environmental values. *Journal of Applied Research in Higher Education*. 2020;13(4):1154-1180.
21. Aliabadi V, Movahedi R, Saadi H, Ataei P. Conceptual modeling of competencies required for rural women entrepreneurs. *Journal of Entrepreneurship and Agriculture*. 2016;3(5):47-56.
22. Mohammadi M, Naseri Jahromi R, Khademi S, Azadi D, Shadi S. A systematic review of the concept of green entrepreneurship in the higher education system. *Environmental Education and Sustainable Development*. 2023;11(3):9-20.
23. Colabi AM, Khajehieian D. Strategic renewal in corporate entrepreneurship context: A multi-case study. *Competitiveness in Emerging Markets: Market Dynamics in the Age of Disruptive Technologies*. 2018:315-337.
24. Morris M, Kuratko D, Covin J. *Corporate entrepreneurship and innovation*. Mason. United States: Thomson South-Western Publishers. 2011.
25. Barari Pain Lemuki S, Tabari M, Matani M. Explaining the role of green entrepreneurial orientation of the university in the formation of green creativity of entrepreneurial students. *Scientific Research Quarterly of Entrepreneurship Development*. 2023;16(1):47-59.
26. Madanlu Joybari S, Tabari M, Yousefzadeh M, Mohammad Reza Bagherzadeh M, Madanlu Joibari, et al. Examining the relationships between the structural components of the development of Iran's higher education system with a future research approach. *Information and Communication Technology Quarterly in Educational Sciences*. 2023;13(4):89-107.
27. Jafari S. Development of a sustainable green university model for higher education. *Research in educational systems*. 2022;16(57):105-118.
28. Jojam S, Abdul Manafi S, Baghbani Arani A. The impact of green entrepreneurship orientation on consumer perspective and sustainable competitive advantage in agricultural production cooperatives. *Cooperative and Agriculture Quarterly*. 2023;11(44):93-110.
29. Jafari P, Qolighurchian N, Mousavi SH. Providing a model to promote the role of universities in sustainable development. *Educational Leadership and Management Quarterly*. 2021;15(1):97-136.
30. Masoudi E, Shahin A. Structural Relation between Green Entrepreneurial Orientation and Green Innovation by role of Supply Chain Learning as a Mediator in SMEs. *Scientific Research Quarterly of Entrepreneurship Development*. 2021;14(3):521-539.
31. Mohammadi Y, Monavvarifard F, Salehi L, Movahedi R. Factors Affecting on Outspread of Sustainable Higher Education from Viewpoints of Students (Case Study: College of Agriculture Sciences, Bu-Ali Sina University). *Agricultural Education Management Research*. 2019;11(48):57-74.
32. Rezaei H, Samii R, Dehekhani H, Shujaei S.

- Designing a model of sustainable development of rural entrepreneurship using fuzzy Delphi technique. *Social Research*. 2018;38(10):58-72.
33. Bahmani A, Mousavi Davoudi S M, Vaezi M. Investigating the Role of Green Entrepreneurship Orientation in Increasing the Performance of Agricultural Jihad Organization . *jea*. 2018;5(10):45-54.
34. Mokski E, Leal Filho W, Sehnem S, Andrade Guerra JBSOd. Education for sustainable development in higher education institutions: an approach for effective interdisciplinarity. *International Journal of Sustainability in Higher Education*. 2023;24(1):96-117.
35. Klein LL, De Guimarães JCF, Severo EA, Dorion ECH, Schirmer Feltrin T. Lean practices toward a balanced sustainability in higher education institutions: A Brazilian experience. *International Journal of Sustainability in Higher Education*. 2023;24(2):259-278.
36. Leal Filho W, Simaens A, Paço A, Hernandez-Diaz PM, Vasconcelos CR, Fritzen B, et al. Integrating the Sustainable Development Goals into the strategy of higher education institutions. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*. 2023:1-12.
37. Robayo-Acuña PV, Martinez-Toro G-M, Alvarez-Risco A, Mlodzianowska S, Del-Aguila-Arcenales S, Rojas-Osorio M. Intention of Green Entrepreneurship Among University Students in Colombia. *Footprint and Entrepreneurship: Global Green Initiatives: Springer*. 2023:259-272.
38. Wang C, Zhang Xe, Teng X. How to convert green entrepreneurial orientation into green innovation: The role of knowledge creation process and green absorptive capacity. *Business Strategy and the Environment*. 2023;32(4):1260-1273.
- Shabeeb Ali MA, Ammer MA, Elshaer IA. Born to Be Green: Antecedents of Green Entrepreneurship Intentions among Higher Education Students. *Sustainability*. 2023;15(8):6668.
39. Elmassah S, Biltagy M, Gamal D. Engendering sustainable development competencies in higher education: The case of Egypt. *Journal of Cleaner Production*. 2020;266:121959.
40. Rezaei B, Najafpour H, Naderi N. Barriers and solutions for green entrepreneurship development in Kermanshah. *Journal Space Economy and Rural Development*. 2017;6(2):59-78.
41. Ogebebu S, Senadjki A, Emelifeonwu J, Gaskin J, Pereira V. Augmenting environmental sustainability through the exchange of green creative ideas—evidence from an emerging economy. *Sustainable Production and Consumption*. 2021;26:275-287.